

Toruń, 14 lipca, 2022

Prof. dr hab. Tytus Sosnowski

Wydział Filozofii i Nauk Społecznych

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

**Recenzja osiągnięcia naukowego (habilitacyjnego) oraz całokształtu aktywności
akademickiej dra Anny Marii Oleszkiewicz**

**w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk
społecznych w dyscyplinie psychologia**

1. Przebieg kariery naukowej

Dr Anna Maria Oleszkiewicz uzyskała w roku 2012 tytuł magistra psychologii na Wydziale Nauk Humanistycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. W roku 2014 otrzymała tytuł magistra socjologii na Wydziale Nauk Społecznych tegoż Uniwersytetu. W roku 2016 uzyskała doktorat z psychologii na Wydziale Nauk Humanistycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie rozprawy „Wnioskowanie o sprawczości i wspólnotowości a zaufanie interpersonalne w relacjach zawodowych”. Od roku 2016 jest zatrudniona w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego, w latach 2016-2018 na stanowisku asystenta a od roku 2018 na stanowisku adiunkta i kierownika Pracowni Badań Mediów Społecznościowych.

2. Aktywność naukowa, dydaktyczna, organizacyjna i w zakresie popularyzacji nauki.

2.1. Dorobek publikacyjny

Dorobek publikacyjny dr Anny Oleszkiewicz obejmuje, obok osiągnięcia habilitacyjnego o którym piszę dalej, 70 artykułów naukowych. Dziewięć z nich

opublikowanych został przed uzyskanie doktoratu, (z czego 6 w czasopismach posiadających impact factor – IF) a 61 po doktoracie (z czego 57 w czasopismach z IF). Większość wymienionych wyżej artykułów to prace współautorskie ale w 27 z nich (3 opublikowanych przed doktoratem i 24 po doktoracie) dr Oleszkiewicz jest pierwszym autorem. Obok tego autorka opublikowała po doktoracie jeden współautorski rozdział w języku angielskim opublikowany w książce wydanej w wydawnictwie Elsevier i jedną współautorską książkę w języku polskim wydaną w wydawnictwie krajowym. Biorąc pod uwagę krótki okres pracy naukowej, produktywność publikacyjną dr Oleszkiewicz należy określić jako wyjątkowo intensywną. Dotyczy to w szczególności okresu po doktoracie (2016-2021), kiedy to autorka publikowała (nie licząc prac składających się osiągnięcie naukowe) średnio ponad 12 artykułów naukowych rocznie (w tym ponad 11 artykułów z IF na rok). Fakt, że większość prac opublikowana została w czasopismach z IF wskazuje na ich wysoki poziom merytoryczny i metodologiczny.

Sumaryczny IF autorki wynosi 195,237, z czego 14,63 przypada na okres przed doktoratem a 180,624 na okres po doktoracie. Liczba cytowani prac habilitantki na dzień 10.11.2021 wynosiła 1596 według bazy Google Scholar, 951 (w tym 831 bez autocytowań) wg bazy Scopus i 849 (738 bez autocytowań) wg Web of Science. Indeks Hirscha, policzony na dzień 10.11.2021, wynosił 19 wg Gogle Scholar, 16 wg bazy Scopus i 15 wg Web of Science. Są to bardzo wysokie wskaźniki, zwłaszcza jak na autora o tak krótkim stażu naukowym jak Anna Oleszkiewicz.

2.2. Inne formy aktywności naukowej

Dr Oleszkiewicz jest obecnie kierownikiem 3 projektów OPUS finansowanych w drodze konkursów ze środków NCN (okres ich realizacji przypada na lata: 2021-2024, 2021-2024 i 2018 – obecnie). Była także głównym wykonawcą projektu Iuventus finansowanego

przez MNiSW oraz kierownikiem kilku grantów przyznanych przez uczelnie zagraniczne. Jest też członkiem dwóch międzynarodowych zespołów badawczych.

Habilitantka jest autorką recenzji dla 15 międzynarodowych czasopism naukowych. Nie była natomiast członkiem komitetów redakcyjnych ani rad naukowych czasopism naukowych.

Dr Oleszkiewicz prezentowała wyniki swych badań na 18 konferencjach krajowych i zagranicznych przed doktoratem oraz na 24 takich konferencjach po doktoracie. Wygłosiła też 4 wykłady na zaproszenie. Jest członkiem pięciu międzynarodowych towarzystw naukowych. Odbyła 11 staży naukowych w zagranicznych ośrodkach naukowych, z czego 5 przed doktoratem i 6 po doktoracie.

Za swe osiągnięcia naukowe otrzymała dr Oleszkiewicz dwie nagrody Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego, dwie nagrody przyznane przez towarzystwa naukowe oraz kilka nagród krajowych.

Na szczególne podkreślenie zasługuje wieloletnia i wszechstronna współpraca habilitantki z Kliniką Badań nad Węchem i Smakiem Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie, w której zajmuje od roku 2016 stanowisko współpracownika naukowego. Efektem tej współpracy jest ponad 60 artykułów w czasopismach z IF oraz liczne wystąpienia konferencyjne. Uczelnia przyznała habilitantce stypendium habilitacyjne oraz środki finansowe na realizację 5 projektów badawczych: dwóch niemieckich (na sumę 38 550 Euro) i trzech polskich (na sumę 1 765 384 zł). Habilitantka prowadziła również w wymienionej uczelni zajęcia dydaktyczne dla studentów oraz była promotorem pomocniczym w 4 przewodach doktorskich.

2.3. Aktywność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzująca naukę

Dr Oleszkiewicz ma znaczące osiągnięcia dydaktyczne. Prowadzi seminarium magisterskie oraz wiele zajęć z zakresu psychologii społecznej, psychometrii i metodologii nauk. Prowadzi również zajęcia w języku angielskim.

Habilitantka współpracuje ze szkołami kształcącymi osoby głuche i niewidzące oraz innymi ośrodkami prowadzącymi działalność na rzecz takich osób. Ma też w dorobku kilka wystąpień medialnych popularyzujących naukę.

Była członkiem komitetu organizacyjnego międzynarodowego kongresu naukowego oraz trzech mniejszych konferencji i sympozjów organizowanych w Polsce a także członkiem komitetu organizacyjnego dwóch międzynarodowych szkół letnich.

Podsumowując, można powiedzieć, że dr Oleszkiewicz wykazuje się aktywnością niemal we wszystkich obszarach aktywności akademickiej aczkolwiek największe osiągnięcia ma w działalności naukowej i publikacyjnej.

3. Osiągnięcia naukowe

Na osiągnięcia naukowe dr Oleszkiewicz składa się osiem artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach o zasięgu międzynarodowym, a mianowicie (w nawiasie impact factor oraz rok dla którego wskaźnik ten został policzony): *Psychonomic Bulletin & Review* (3,08/20167), *Personality and Individual Differences* (1,946/2016 oraz 2,311/2019), *PloS ONE* (2,776/2018), *Arvives of Sexual Behavior* (3,131/2019), *Perception and Psychophysics* (1,793/2018), *Physiology and Behavior* (2,517/2017) oraz *Personality and Social Psychology Bulletin* (4,376/2020). W jednej z ww. prac dr Oleszkiewicz jest jedynym autorem, pozostałe prace są współautorskie. W czterech z nich dr Oleszkiewicz jest pierwszym autorem, a w trzech z nich również autorem korespondencyjnym. W jednej z

pozostałych prac dr Oleszkiewicz jest autorem korespondencyjnym ale nie jest nie jest pierwszym autorem.

Do dokumentów przekazanych przez habilitantkę dołączone są oświadczenia dotyczące jej wkładu w powstanie poszczególnych publikacji składających się osiągnięcie naukowe. Wynika z nich, że wkład ten, w przypadku wszystkich publikacji, polegał na konceptualizacji badań, zaprojektowanie metod i procedur badawczych, analizie danych oraz rewizji artykułu w odpowiedzi na uwagi recenzentów. Ponadto, w pięciu przypadkach habilitantka miała wkład w pozyskanie funduszy na badania. W przypadku jednego artykułu habilitantka nie miała wkładu w przygotowanie samego artykułu a w jednym przypadku nie miała udziału w gromadzeniu danych. Opierając się na tych danych można uznać, że merytoryczny wkład habilitantki w powstanie wymienionych wyżej publikacji jest tak duży, iż można bez zastrzeżeń traktować te prace jako jej osiągnięcie naukowe.

Prace składające się na osiągnięcie naukowe obejmują dwa, powiązane ze sobą, obszary tematyczne:

- 1) Rola deficytów wzrokowych i słuchowych w budowaniu przekonań o ludziach i świecie społecznym (4 publikacje)
- 2) Rola nienaruszonych zmysłów w budowaniu relacji społecznych osób niewidomych i głuchych (4 publikacje)

Analizę prac habilitantki rozpocznę od prac wchodzących w skład pierwszego obszaru tematycznego. W badaniu opublikowanym w roku 2017 przez Oleszkiewicz i współpracowników w *Psychological Bulletin Review*, poszukiwano odpowiedzi na pytanie, czy osoby niewidome od urodzenia różnią się od osób widzących przekonaniami o ludziach i świecie społecznym, utworzonymi na podstawie brzemienia głosu osób ocenianych (eksponowanego badanym w warunkach laboratoryjnych). Badania nie wykazały różnic

między przekonaniem obu grup mierzonymi na wymiarach sprawczości, wspólnotowości i wiarygodności. Wykazały natomiast, że obie grupy przypisywały większą sprawczość i wiarygodność osobom o głosach o niższej częstotliwości. Kobiety natomiast przypisywały wyższy poziom wspólnotowości osobom mającym głos o wyższej częstotliwości.

W drugim badaniu, opublikowanym w *Personality and Individual Differences* (Oleszkiewicz i in., 2017), porównywano poziom zaufania do innych ludzi (mierzony kwestionariuszem) w trzech grupach badanych: osób niewidomych od urodzenia lub przed 2. r.ż., osób które utraciły wzrok w wieku późniejszym oraz osób widzących. Badania nie wykazały różnic między trzema badanymi grupami: osoby z upośledzeniem wzroku prezentowały podobny poziom zaufania do innych jak osoby widzące.

W kolejnym badaniu opublikowanym w *Personality and Individual Differences* (Oleszkiewicz, 2021) oceniano, za pomocą kwestionariuszy psychologicznych, poziom zaufania do innych ludzi oraz korzyści płynące z kontaktów społecznych w czterech grupach badanych: osób niewidzących, osób głuchych oraz dwóch w grupach kontrolnych złożonych z osób bez deficytów sensorycznych. Badania przyniosły złożone wyniki. W szczególności wykazały, że osoby niewidome wykazywały wyższy poziom zaufania do innych ludzi niż osoby kontrolne i osoby głuche. Z drugiej strony, osoby głuche oceniały niżej niż osoby kontrolne korzyści płynące z kontaktów z innymi ludźmi. Zdaniem autorki, wynika to prawdopodobnie z większego poczucia izolacji społecznej osób głuchych.

Praca Oleszkiewicz i Kupczyk, opublikowana w roku 2020 w czasopiśmie *Plus One*, prezentuje badanie quasi-eksperymentalne w którym oceniano, na podstawie specjalnie stworzonej gry komputerowej, czy osoby głuche i osoby niewidzące, w porównaniu do osób bez takich deficytów, różnią się altruistycznym dzieleniem się pieniędzmi z innymi osobami, zarówno zdrowymi jak i upośledzonymi sensorycznie. Badania wykazały, że osoby upośledzone sensorycznie były skłonne przekazać innym mniejszą sumę pieniędzy niż osoby

zdrowe i to bez względu na cechy odbiorcy. Zdaniem habilitantki efekt ten może wynikać z przekonania osób upośledzonych sensorycznie o swej gorszej sytuacji materialnej niż inne grupy społeczne.

Analiza badań składających się na pierwszy obszar tematyczny osiągnięcia naukowego prowadzi do wniosku, że atrybucja cech innych osób przebiega podobnie u niewidomych jak u widzących. Osoby niewidome deklarowały natomiast wyższy poziom zaufania do innych ludzi a osoby głuche oceniały bilans swych relacji z otoczeniem społecznym jako mniej korzystny niż osoby kontrolne. Obie grupy z deficytem sensorycznym były natomiast mniej skłonne do dzielenia się pieniędzmi z innymi ludźmi niż osoby bez takich deficytów.

Badania składające się na drugi obszar tematyczny dotycząca roli węchu i dotyku w spostrzeganiu innych osób i budowaniu z nimi relacji społecznych przez osoby z deficytem wzroku lub słuchu .

W badaniach Oleszkiewicz i współpracowników, opublikowanych w roku 2021 w Archives of Sexual Behavior, oceniano w oparciu o dane zebrane metodami typu „papier-ołówek” czy osoby głuche różnią się od osób słyszących znaczeniem przypisywanym bodźcom wzrokowym, dotykowym i węchowym przy ocenie innych osób (tej samej i przeciwnej płci). Wyniki wykazały, że osoby głuche, w porównaniu do słyszących, przypisywały mniejsze znaczenie informacjom wzrokowym i węchowym. W przypadku oceny osób płci przeciwnej dotyk miał takie same znaczenie do obu grup, natomiast w przypadku oceny osób tej samej płci dotyk był ważniejszy dla osób głuchych niż słyszących. Zdaniem autorów, większe znaczenie przypisywane przez osoby głuche informacjom dotykowym może być pośrednim efektem znajomości przez nich języka migowego który angażuje zmysł dotyku.

W badaniach Stefańczyka i Oleszkiewicz, opublikowanych w roku 2020 w *Attention, Perception and Psychophysics*, porównywano, za pomocą kwestionariusza psychologicznego, ocenę zapachu własnego ciała i zapachu innych osób przez cztery grupy badanych: osoby głuche, niewidzące, słyszące oraz widzące. We wszystkich grupach zapachy innych osób były spostrzegane jako bardziej nieprzyjemne (obrzydliwe) niż zapach własnego ciała. Co ciekawe, efekt ten był niezależny od wieku i płci osób badanych. Z kolei zapach własnego ciała oceniany był jako bardziej nieprzyjemny przez osoby głuche i niewidzące niż przez osoby pełnosprawne. Zdaniem autorów dzieje się tak dlatego, że osoby z deficytem wzroku i słuchu w większym stopniu opierają swą autoprezentację na bodźcach zapachowych niż ma to miejsce w wypadku osób bez takich deficytów.

W badaniach Sorokowskiej i Oleszkiewicz, opublikowanych w roku 2019 w *Physiology and Behavior*, badano trzy grupy osób: osoby ociemniałe wcześniej, ociemniałe późno oraz osoby widzące. Zadaniem badanych była ocena płci i wybranych cech osobowości (neurotyczności i dominacji) innej osoby na podstawie zapachu jej ciała. Próbkę zapachu pobrano wcześniej od specjalnie dobranej grupy kobiet i mężczyzn w średnim wieku. Badanie nie wykazało różnic między badanymi grupami w zakresie żadnej z mierzonych cech.

W kolejnych badaniach opublikowanych w *Empirical Research Paper* (Sorokowska i in., 2021) starano się ocenić czy wysokie poczucie osamotnienia, przypisywane osobom niewidomym, może być uwarunkowane brakiem wrażliwości węchowej na HMHA – specyficzny komponent zapachu ciała ludzkiego. Badanym eksponowano próbki zapachowe zawierające HMHA natomiast poczucie osamotnienia mierzono kwestionariuszem. Badania potwierdziły wyższy poziom osamotnienia osób niewidomych w porównaniu z osobami widzącymi ale nie korelował on z wrażliwością na HMHA.

Wyniki składające się ma drugi obszar tematyczny wskazują że osoby niewidome i głuche różnią się od osób nieupośledzonych sensorycznie głównie troską o zapach własnego

ciała. Nie ma natomiast różnicy między obu grupami we wnioskowaniu na podstawie zapachu o płci i cechach osobowości drugiej osoby.

4. Podsumowanie oceny osiągnięcia naukowego

Prace składające się na osiągnięcie naukowe cechuje znaczne zróżnicowanie zarówno pod względem tematycznym jak i metodologicznym. Ze względu na charakter głównych zmiennych niezależnych, jakimi są deficyty wzroku i słuchu vs brak takich deficytów, badania oparte zostały na planach ex-post facto lub quasi-eksperymentalnych, co oczywiście utrudnia testowanie hipotez o zależnościach przyczynowych. Procedura badań jest również bardzo zróżnicowana. Zasadniczą rolę odgrywają w niej porównania między grupami z deficytem (pełnym lub częściowym) wzroku lub słuchu a grupami kontrolnymi, bez takich deficytów. W sumie, we wszystkich badaniach, składających się na osiągnięcie naukowe, uczestniczyło około 800 osób z deficytami wzroku i słuchu, co umożliwia już pewną generalizację uzyskanych wyników. Większość badań polegała na porównywaniu grup kryterialnych i kontrolnych za pomocą metod samoopisowych ale w niektórych badaniach stosowano również różnego rodzaju oddziaływania w postaci gier komputerowych, werbalnego opisu sytuacji czy ekspozycji próbek zapachowych. Konsekwencją różnorodności planów badawczych jest różnorodność stosowanych metod analizy statystycznej, takich jak: analiza regresji wielokrotnej, analiza wariancji, analiza kowariancji, analiza różnic międzyosobniczych i wewnątrzosobniczych oparta na modelu mieszanym (mixed model) i metoda Bayesa. Wszystko to świadczy o wysokich kompetencjach metodologicznych autorki, czego najlepszym potwierdzeniem jest opublikowanie wszystkich prac składających się na osiągnięcie naukowe w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym, posiadającym impact factor.

Badania habilitantki cechuje również znaczne zróżnicowanie tematyczne co uwidocznione zostało w podziale prac składających się na osiągnięcie naukowe na dwie

grupy. Pierwsza z nich koncentruje się na głównie bezpośrednich efektach deficytu wzroku i słuchu na zachowanie społeczne, druga – na roli jaką w spostrzeganiu społecznym i interakcjach społecznych osób głuchych i niewidzących odgrywają inne zmysły, w szczególności: dotyk i węch. Efektem tych badań jest duża liczba interesujących a nieraz zaskakujących zależności empirycznych, choć ich mechanizm nie zawsze jest jasny. Duże zróżnicowanie tematyki badań sprawia również, że syntetyczne podsumowanie uzyskanych wyników oraz ich integracja na poziomie teoretycznym nastrocza wiele problemów. Gdyby postawić pytanie co jest najważniejszym wkładem habilitantki w wybraną przez nią dziedzinę badań (co z jej dorobku można potraktować jako przysłowiowy take-home message), odpowiedź na nie byłaby trudna. Można by się więc zastanawiać, czy lepszym podejściem nie byłoby pewne ograniczenie tematyki badań i większe skoncentrowanie się na pogłębionej analizie wybranych problemów, choć w dziedzinie badań, którą zajmuje się habilitantka, nie jest to na pewno łatwe.

5. Konkluzja

Dr Anna Oleszkiewicz jest badaczem o bogatym dorobku naukowym, w którym na szczególne podkreślenie zasługuje wielka liczba publikacji w czasopismach o zasięgu międzynarodowym. Jest to imponujący dorobek, znacznie przekraczający przeciętne osiągnięcia osób ubiegających się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia. Habilitantka ma również w swym dorobku kilka grantów uzyskanych w drodze konkursów, kilkadziesiąt wystąpień na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych oraz autorstwo licznych recenzji dla czasopism o zasięgu międzynarodowym, co wskazuje, że jest uznawana za eksperta w swojej dziedzinie badań. Ma także znaczące dokonania niemal we wszystkich innych dziedzinach związanych z aktywnością akademicką.

Osiągnięcie naukowe dr Oleszkiewicz obejmuje osiem artykułów opublikowanych w czasopismach o zasięgu międzynarodowym, mających impact factor. Dotyczą one ważnej

ale ciągle jeszcze dość niszowej w Polsce problematyki, jaką jest komunikowanie się i nawiązywanie relacji ze światem społecznym osób głuchych i niewidomych, z uwzględnieniem kompensacyjnej roli innych zmysłów takich jak węch i dotyk. Badania te, bardzo dobrze osadzone w aktualnym stanie wiedzy, wykorzystujące zróżnicowane procedury badawcze oraz zaawansowane metody analizy danych, przyniosły one wiele interesujących wyników, częściowo potwierdzających a częściowo korygujących wcześniejsze doniesienia innych badaczy. Dodatkowym walorem badań habilitantki jest ich potencjalne znaczenie aplikacyjne.

Biorąc pod uwagę wszystkie przedstawione wyżej argumenty stwierdzam, że zarówno osiągnięcie naukowe jak i dorobek towarzyszący dr Oleszkiewicz spełniają kryteria wymagane przy ubieganiu się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia. Wobec powyższego, wnioskuję o dopuszczenie dr Oleszkiewicz do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

